

חציאות יום-יומית מאיימת - הטרדת רחוב והשלכותיה

ד אביגיל חור

תקציר

מחקר זה בוחן את שכיחות החשיפה להטרדת רחוב, דהיינו, להתייחסויות מיניות בלתי רצויות מצד זרים במרחב הציבורי, אצל נשים לעומת גברים; את מידת ההגדרה של התנהגויות אלו כהטרדה מינית על ידי שני המינים; ואת ההשלכות הנפשיות של חוויות אלו על שני המינים, בעיקר בכל הקשור לפחד מפני אלימות מינית. המחקר הנוכחי הוא הראשון מסוגו בישראל הבוחן את הקשר בין הטרדת רחוב ובין פחד מפני אלימות מינית, וכן את ההבדלים המגדריים בשיעורי החשיפה להטרדה כזו ובהגדרתה כהטרדה מינית. 229 צעירות וצעירים מילאו שאלון לדיווח עצמי שפֶּלֶל ארבעה סולמות מדידה בעלי מהימנות פנימית גבוהה ביותר. הממצאים מתעדים פער מגדרי מובהק בשיעורי החשיפה להטרדת רחוב, בהגדרת התופעה כהטרדה מינית ובהשפעותיה הנפשיות. שיעורי החשיפה שנמצאו אצל הנשים היו גבוהים במידה ניכרת משיעוריה אצל הגברים. חשיפה מוגברת זו נקשרת אצל הנשים, אך לא אצל הגברים, לפחד ולחשש מפני אלימות מינית. הבדלים מגדריים התגלו גם בהגדרתן של התייחסויות מיניות מצד זרים במרחב הציבורי כהטרדה מינית: נשים נוטות להגדרין כך הרבה יותר מגברים. עוד נמצא כי עמדות סקסיסטיות והחזקה במיתוסי אונס מקטינות את סיכויי ההכרה בהטרדה מסוג זה.

מילות מפתח: הטרדת רחוב, הטרדה מינית, תקיפה מינית, אלימות מינית, הבדלים מגדריים.

חבוא

הטרדה מינית היא בעיה חברתית רווחת המתרחשת בהקשרים שונים ומגוונים, כגון במקום העבודה, במקום הלימודים, במהלך השירות הצבאי או בכל מקום אחר (גלזרמן, ממן ורבינרסון, 2008; מור, 2009, 2011; קמיר, 2009; Tabak, 2005). המודעות הציבורית לקיומה של ההטרדה המינית וההכרה החברתית הן בשכיחותה הגבוהה הן בהשלכותיה הרגשיות הקשות - הולכות וגוברות (קמיר, 2011; קמיר, הריס, ברנדווין, פגודה וויטנר, 2014; Wesselmann & Kelly, 2010). עם זאת, הכרה זו מתמקדת באופן צר למדי בעיקר בהטרדה מינית הנקשרת ליחסי כוח, בדגש על הטרדה פיזית ופחות על הווריאציה המילולית (לבנון, 2011). מטרת המחקר הנוכחי לשרטט תמונת מצב של ההצקות המיניות השגרתיות

יותר, אלה המתרחשות באופן יום-יומי במרחב הציבורי, למשל ברחוב, בתחבורה הציבורית, במתחמים הומי אדם, במקומות בילוי וכדומה, בהשוואה מגדרית. לשם כך נבדקו שיעורי החשיפה להתייחסויות מיניות בלתי רצויות מצד זרים במרחב הציבורי - המכונות בספרות העולמית "הטרדת רחוב" (Fairchild & Rudman, 2008; Kearl, 2010) - בקרב נשים לעומת גברים, וכן המידה שבה התייחסויות אלה נחוות ומוגדרות כהטרדה מינית ומלבנות פחד מפני אלימות מינית בקרב שני המינים.

בתור רקע לדיון בהטרדת רחוב, מן הראוי לבחון את הידוע על הטרדה מינית בכלל, שכן המונח "הטרדת רחוב" מתייחס להתייחסויות מיניות בלתי רצויות מצד זרים במרחב הציבורי - כגון מעשים מגונים, הצעות מיניות בלתי רצויות, התייחסות מינית משפילה וכדומה - העולות בקנה אחד עם הגדרות החוק הישראלי להטרדה מינית. אמנם מרבית ההתייחסויות הללו מתרחשות, כמעט בהגדרה, באופן חד-פעמי מבלי שתהיה לנפגעת הזדמנות להראות את חוסר רצונה, ובמובן זה ניתן לומר כי החוק הישראלי בניסוחו הנוכחי צר מלהכיל את רובן, ואף אינו מתיישב עם המגמה העולמית, הרואה בהטרדת הרחוב תת-קטגוריה של ההטרדה המינית (Fairchild & Rudman, 2008; Gardner, 1995; Kearl, 2010; Wesselmann & Kelly, 2010); אך לצד ההכרה באי-ההלימה המלאה בין הגדרת החוק ובין המונח "הטרדת רחוב", נראה כי אין מניעה להשתמש בו במאמר זה כפי שמקובל בספרות העולמית. מה גם שעניינו של מחקר זה איננו הזווית המשפטית כי אם הזווית הפסיכולוגית, דהיינו, המידה שבה התייחסויות מיניות מצד זרים במרחב הציבורי נחוות כהטרדה בעלת אופי מיני ומוגדרות כך בפי הנפגעות. אשר על כן, יש חשיבות לבדוק אם גם בחברה הישראלית נחוות הטרדת הרחוב כהטרדה מינית, ומן השלכותיה.

שיעורי ההטרדה המינית במקום העבודה בישראל תועדו אמפירית בכמה מחקרים, שמהם עולה כי 35%-70% מן הנשים בישראל יעברו הטרדה מינית במקום עבודתן, וכי השונות בין שיעורי ההטרדות נקשרת לגילה ולמצבה המשפחתי של העובדת (דו"ח מנהל מחקר וכלכלה במשרד התמ"ת, 2010; מור, 2011). עוד עולה ממחקרים אלו כי מרבית התלונות על הטרדה מינית בעשור הראשון לקיומו של החוק נוגעות להטרדות שבוצעו בהקשר של יחסי עבודה (קמיר ואחרות, 2014). כך גם בשיח הציבורי, אשר התמקדותו בהטרדה מינית מסוג זה נובעת ככל הנראה מן ההכרה שניצול של יחסי כוח הנו פסול במהותו (מור, 2011; קמיר, 2009). נוסף על כך, גם העובדה שמפנה הפניות המיניות ידוע ומוכר למוטרדת מקלה, באופן תאורטי לפחות, על הפעלת סנקציות משפטיות נגדו, מה שמקנה הרגשה שניתן ושיש טעם לפעול בנדון (Bowman, 1993; Nielsen, 2000).

לעומת זאת, נראה כי יש הכרה חברתית פחותה בסוגים אחרים של הטרדה מינית, כמו

גם בצורך להקנות לנשים הגנה מפניהם. יותר מכול, יש התייחסות ציבורית מועטה ביותר להטרדת הרחוב ולהצקות המיניות היום-יומיות שנשים חוות מידי גברים זרים במרחב הציבורי. בשונה מהטרדה מינית המתבצעת בידי אדם שמוכר לנפגעת, כגון מעביד, מכר, בן משפחה וכדומה, הטרדת הרחוב מתבצעת בידי זרים ברחוב, בתחבורה הציבורית, במקומות בילוי ובמקומות ציבוריים אחרים (Bowman, 1993). אף שהחוק הישראלי אוסר על הטרדה מינית בכל מקום ובכל הקשר, ייתכן כאמור שהוא צר מדי מכדי לכלול סוג זה של הטרדה בשל דרישתו להתייחסויות חוזרות ולהדיפתן, שנעדרות על פי רוב מהטרדה על ידי זר במרחב הציבורי. גם הספרות המחקרית אינה מרבה לעסוק בסוג זה של פניות מיניות בלתי רצויות, למרות העובדה שהחוק חל גם עליהן בהקשרים מסוימים. משום כך אין מידע רב, באופן יחסי, בנוגע לשיעוריה של הטרדה כזו.

עם זאת, מן המעט הידוע מדובר בתופעה נרחבת ביותר. הספרות העולמית המועטה הקיימת מתעדת שיעורי שכיחות של 80% ויותר אצל נשים, הגבוהים הרבה יותר משיעורי ההטרדה המינית במקום העבודה, ומעידים שנשים נחשפות אליה באופן שגרתי ביותר (Gardner, 1995; MacMillan, Nierobisz, & Welsh, 2000). למעשה, ההטרדה מצד זרים כה רווחת עד שנדמה שהיא חלק מן המרקם החברתי, ואין כמעט מקום שבו נשים מוגנות מפניה. כמעט בכל אשר יפנו יש סיכון שיייתקלו בה, שוב ושוב. הטרדה זו כוללת התנהגויות מילוליות ובלתי מילוליות, כגון קריאות מיניות, נגיעות בחלקי גוף אינטימיים, הערות מיניות משפילות, הצעות בעלות אופי מיני, היצמדות או התחככות מצד גברים זרים במרחב הציבורי (Bowman, 1993; Gardner, 1995; Kearl, 2010). עוד נמצא במחקרים אלו ש-70% בערך מהטרדות הרחוב נעשות בידי גבר בודד, ואילו ביתר ההטרדות מעורבים כמה גברים (Kearl, 2010), וכן שלמרבית הנשים בארצות שבהן התקיימו המחקרים ברור שאיש בסביבתן לא יתייחס ברצינות למצוקתן, ועל כן הן מרגישות חסרות אונים. מן האחוז הנמוך מאוד של תלונות על הטרדה מינית מצד זרים בישראל - כ-15% מכלל התלונות (קמיר ואחרות, 2014) - ניתן לשער שגם כאן אין לנפגעות ציפייה להתייחסות מערכתית רצינית לאשר עבר עליהן.

כאמור, הטרדת רחוב דומה במובנים מהותיים מאוד להטרדה מינית מכל סוג אחר. בדומה להטרדות האחרות, הטרדת רחוב מושתתת על התייחסויות מיניות לאישה שאינה מעוניינת בהן, תוך התייחסות משפילה אליה כאל חפץ מיני המותר לכול. גם ההתנהגויות הכלולות בה דומות, בין אם מדובר בנגיעות בלתי רצויות ובין אם בהחפצה מילולית (Fairchild & Rudman, 2008); אלו גם אלו עלולות לגרום תחושת עלבון והשפלה. כדבריה של הראבן (1999), הטרדה מינית מכל סוג היא פלישה לא רצויה, המלווה בהתעלמות מתגובתה

המילולית והפיזית של הנפגעת ובמחיקת אותות הרתיעה והסלידה שלה. שני סוגי הטרדה אלו הם וריאציות של האלימות המגדרית כלפי נשים, וכמו כל סוגי האלימות הזאת הם מפרים את זכויות האדם של הנפגעות (קמיר, 2002; Kears, 2010). מהשוואה שערכו מקמילן ואחרות (MacMillan et al., 2000) בין שכיחותם של שני סוגי הטרדה עולה כי הטרדת רחוב נפוצה הרבה יותר מהטרדה מינית בידי אדם מוכר - 85% לעומת 51%, בהתאמה. בעקבות זאת, הן משתוממות מדוע למרות השכיחות הגבוהה של הטרדת הרחוב, אין היא זוכה להתייחסות ולטיפול ראויים.

מאחר שאין שום ממצאים אמפיריים על הטרדות רחוב בישראל, אין לדעת אם המגמות בארץ מקבילות. המחקר הנוכחי מניח שיש דמיון בין המגמות בארץ ובעולם ובודק אם אכן כך הוא. אם בעולם ההתייחסות להטרדת רחוב מועטה, הרי שבשיח הישראלי אין כמעט כל התייחסות לתופעה הזאת, למרות היותה רווחת ביותר. באחד המחקרים היחידים בנושא (מור, 2009) נמצא ש-89% מן הנשים דיווחו על הטרדה כזו. ההתעלמות גורפת כמעט לחלוטין, ומלבד השיח הציבורי גם התחום האקדמי והתחום המשפטי נכללים בה. אמנם החוק הישראלי אינו פוסח על הטרדות רחוב, שכן הוא מונה חמישה סוגים של פניות מיניות שנחשבות הטרדה מינית אם הן אינן רצויות לנמענת, בלא קשר למידת היכרותה עם המטריד או למקום קיומה (קמיר, 2009), אך להכרה חוקית זו אין ביטוי רב בשיח הציבורי. הקושי רב אף יותר כשמדובר בפניות מיניות מילוליות בלתי רצויות. אף שהחוק הישראלי מתייחס ספציפית להתנהגויות אלו כהטרדה מינית, התביעות בעקבותיהן מועטות למדי, בעיקר כשהן ניצבות לבדן (לבנון, 2011). קמיר ואחרות (2014) מצאו כי הטרדות מיניות מילוליות מהוות רק כרבע מכלל הטרדות שבגינן הוגשו תלונות. זאת לעומת הטרדות שכללו גם מרכיב גופני, המהוות את חלק הארי של התלונות.

ההתעלמות מתופעה רווחת זו, בחברה הישראלית והגלובלית כאחת, נקשרת כנראה במידה רבה להפחתה בערכה ובערך השפעותיה המצטברות על הנשים החשופות לה באופן מתמשך וקבוע. באומן (Bowman, 1993) מציעה מספר הסברים לכך. לשיטתה, הטרדת רחוב אינה נחשבת בעיה שיש לטפל בה חברתית או משפטית משום שהיא נתפסת כתופעה נורמטיבית וטריוויאלית, שאינה דורשת טיפול מיוחד. כמו כן, מאחר שהמטריד זר לנפגעת נדמה שיהיה קשה יותר לפעול נגדו, שכן כמעט בלתי אפשרי לאתר זר שמטריד ונעלם כעבור רגע, ולכן כביכול אין טעם להתעסק בזה. באומן זוקפת את הביטול הזה גם לנקודת המבט האנדרוצנטרית, הרווחת בחברה ובמערכת המשפט, שבדרך כלל אינה מגדירה את התופעה כבעיה ואינה בוחנת את השפעותיה על כלל אוכלוסיית הנשים. עקב התעלמות זו אין כמעט בנמצא תיעוד מסודר של השלכות הטרדת הרחוב. עם זאת,

יש תיעוד רב של ההשפעות הנפשיות הקשות של הטרדה מינית במקום העבודה. בשל העובדה שהטרדת רחוב היא וריאציה של ההטרדה המינית לסוגיה, הרי שהיא צפויה להוביל לתוצאות נפשיות דומות למדי (Fairchild & Rudman, 2008). בהתאם לכך, ניתן לשאוב מידע ממאגרי הידע הקיימים לגבי הסוגים שנחקרו יותר. ממכלול המחקרים עולה כי להטרדה המינית השפעה שלילית מצטברת על מצבן הנפשי של המוטרדות (O'Hare & O'Donohue, 1998). מתברר שנפגעות רבות סובלות מתסמינים הדומים במהותם לתגובה פוסט-טראומטית, ובהם חוסר ישע, מתח ולחץ, עצבנות וחוסר מנוחה, חרדה, דיכאון, קשיים בריכוז והתפרצויות של בכי בלתי נשלט (Dansky & Kilpatrick, 1997; Firestone & Harris, 1994; Gruber, 1997). רבות מהן גם חוות את ההטרדה כהשפלה וניצול, המובילים להרגשה של חוסר אונים, אבדן שליטה, פחד, נישול מכוח, בדידות ופגיעה בביטחון העצמי וכן בתחושת היכולות האישיות. מגלי ואחרות (Magley et al., 1999) הראו עוד כי הנזקים הנפשיים מנותקים מהגדרת הנמענת את חציית גבולותיה כהטרדה מינית. בבדיקת הנזקים הנפשיים של ההטרדה המינית כפונקציה של הגדרתה כהטרדה, לא נמצא כל הבדל בתגובות הנפשיות הקשות להטרדה המינית, ואין זה משנה אם הנפגעת הגדירה אותה כהטרדה או לא. התגובות הנפשיות גם לא הושפעו מחומרת ההטרדה, ותגובות קשות נמצאו עקב הטרדה מתונה וחמורה כאחת. ממצאים אלו מתבססים אף הם על מחקרים זרים בשל מיעוט המחקר האמפירי בישראל. עם זאת, ממעט המחקרים הישראליים בנושא עולים נזקים פסיכולוגיים דומים (Moor, Golan, Ben Meir, & Farchi, 2013).

למרות תיעוד זה, אחת התגובות הנפשיות הפוטנציאליות של ההטרדה המינית שנחקרה הרבה פחות היא תחושת האיום והפחד מתקיפה מינית, העלולה להתפתח בעקבות הטרדה מינית לסוגיה. חרדה זו עלולה להתפתח ביתר שאת בעקבות חשיפה חוזרת להטרדת רחוב דווקא, ואכן יש עדות לכך. מן המחקר המועט בנושא עולה שהטרדה מצד זר במרחב הציבורי אכן מגבירה את הפחד מפני תקיפה מינית ואונס, והיא אף מובילה להגבלה עצמית של התנועה החופשית במרחב. לדוגמה, מקמילן ואחרות (MacMillan et al., 2000) ערכו מחקר שהשווה את ההשפעה היחסית של הטרדה מצד זר על תחושת הביטחון של נשים לעומת השפעת הטרדה מצד אדם מוכר על תחושה זו. מן הממצאים עולה שלהטרדת רחוב יש השפעה שלילית רבה יותר. בייחוד הן מציינות שהטרדה מצד זר נקשרת לפחד רב יותר מהליכה לבד ברחוב או במגרשי חניה בשעות הלילה, משימוש בתחבורה ציבורית, ואפילו מהימצאות לבד בבית בלילות. במחקר אחר פיירצ'ילד ורודמן (Fairchild & Rudman, 2008) מצאו שחשיפה להטרדת רחוב העלתה את תחושת הסכנה מפני אונס, וזו נקשרה לפחד מפני אונס, שהוביל להגבלת התנועה. ממצאים אלו מתכתבים עם ממצאים עקביים

אחרים, המראים שיותר ממחצית הנשים חוששות להסתובב ברחוב לבד לאחר רדת החשכה (MacMillan et al., 2000), חוות פחד רב יותר מפני תקיפה בידי זר לעומת פחד מכפייה מינית בידי אדם מוכר (אף כי רובן מודעות לשכיחות היחסית הנמוכה של אונס בידי זר), וכן מגבילות את תנועתן החופשית בשל כך (Hickman & Muehlenhard, 1997). גורדון וריגר (Gordon & Riger, 1989) מוסיפות שפחד זה מוביל לתחושת פגיעות אצל הנשים, ובשל כך לדריכות יתר ולעמידה קבועה על המשמר. המחקר הנוכחי הוא הראשון מסוגו הבוחן את הקשר בין הטרדת רחוב ובין פחד מאלימות מינית בישראל.

אם הטרדת רחוב לא נחקרה כמעט כלל עד היום, החשיפה היחסית של שני המינים לתופעה זו ועמדותיהם כלפיה נחקרו אף פחות מכך. גם כאן, בדומה למחקר בדבר נזקי הטרדה המינית, רוב המחקרים שהתייחסו לפערים מגדריים התמקדו בהטרדה מינית במקום העבודה או במהלך השירות הצבאי. ממחקרים אלו עולה בעקביות שאף ששני המינים עלולים לחוות הטרדה מינית, הרוב המכריע של נפגעי עברה זו הוא נשים (Gruber, 1997), ורוב ההטרדות מבוצעות בידי גברים (Baguh, 1997). הנתונים הקיימים מצביעים על כך שבערך 90% מנפגעי הטרדה המינית הם נשים, וכן ששיעור הנשים העוברות הטרדה מינית נע בין 40% ל-90%, בעוד שמן הגברים נפגעים פחות מ-10% (הקר, 2011). מחקר מקיף שערכו סטריט ואחרות (Street, Gradus, Stafford, & Kelly, 2007) בצבא האמריקאי, לדוגמה, העלה כי נשים חוות את כל סוגי הטרדה המינית באחוזים גבוהים הרבה יותר מגברים. הנשים במחקר זה דיווחו שנחשפו למגוון התייחסויות מיניות בלתי רצויות, כגון נעיצת עיניים או נגיעות בחלקי גוף אינטימיים, הצעות מגוננות וכדומה, בשיעורים הגבוהים פי 10 מגברים (כ-45% לעומת כ-4%). יתר על כן, יש עדויות שנשים מתמודדות עם השלכות קשות יותר בעקבות חשיפה להטרדה מינית, כגון פיטורים או התפטרות ממקום העבודה שבו התבצעה ההטרדה (Dansky & Kilpatrick, 1997).

ממצא עקבי נוסף נוגע לפער מגדרי בתפיסת הטרדה המינית. ממחקרים שונים בסוגיה זו עולה שגברים ונשים חלוקים אילו סוגי התנהגויות מהווים הטרדה מינית (McCabe & Hardman, 2005; Russell, 2004; Wiener, Hurt, Russell, Mennen, & Gasper, 1997). למעשה, ממחקר למחקר מתגלים פערים מגדריים גדולים בהגדרת הטרדה המינית, כשנשים נוטות יותר מגברים להגדיר התנהגויות רבות כמטרידות ואף לדרג אותן בחומרה רבה יותר. יתרה מזו, אפילו כשנבחנים משתנים מתווכים בקשר שבין מגדר לתפיסת ההגדרה המינית, כגון תפיסות מגדריות, מאפייני אישיות ממוגדרים, נסיבות האירועים המתוארים וכדומה - מתברר כי המגדר ממשיך לנבא שונות בהגדרת הטרדה המינית מעל ומעבר ליתר המשתנים גם יחד (O'Connor, Gutek, Stockdale, Geer, & Melancon, 2004). מחקר-

על שסיכם את ממצאיהם של 62 מחקרים בנושא זה (Rotundo, Nguyen, & Sackett, 2001) משרטט תמונת מצב כוללת, המראה כי נשים כקבוצה נוטות יותר מגברים לתפוס התנהגויות רבות יותר כמכוננות הטרדה מינית, והפערים הללו מתרחבים ככל שההטרדה המינית בוטה פחות.

מחקר ישראלי שפֶּלַל כ-250 משתתפים מתעד מגמות דומות (מור, 2011). במחקר זה התבקשו המשתתפים לקבוע אם סדרת התנהגויות המהוות הטרדה מינית על פי חוק נחשבות הטרדה בעיניהם. גם מחקר זה העלה פער תפיסתי מגדרי נרחב, כשנשים מגדירות כהטרדה מינית התנהגויות רבות יותר מגברים, מגלות הרבה פחות סלחנות מגברים כלפי התופעה ומוצאות הרבה פחות קשר בין התנהגות הנמענת ובין עצם הטרדתה מאשר הגברים. כמו כן, גם במחקר זה חוזר הממצא בדבר התרחבות הפער המגדרי ככל שההתנהגות המטרידה בוטה פחות, והצטמצמותו ביחס לסחיטת טובות הנאה מיניות מכל סוג שהוא. עם זאת, עד היום לא נבחנו הבדלים מגדריים בתפיסת התייחסויות מיניות בלתי רצויות מצד זרים כהטרדה מינית, לא בישראל ולא בעולם. מחקר זה הוא הראשון מסוגו לבחון את השאלה הזאת.

לאור מכלול ההשפעות השליליות של ההטרדה המינית, ולצד הקושי הרווח לזהות את התופעה ולהגדירה כראוי, עולה בבירור הצורך במחקר שיבדוק את נושא ההטרדה המינית מצד זרים במרחב הציבורי, נושא שעד כה נחקר בצורה ספורדית בלבד. במחקר הנוכחי נעשה הצעד הראשון בכיוון זה בישראל, ונבדקות בו שכיחות החשיפה להטרדת הרחוב אצל נשים לעומת גברים, מידת ההכרה בה כהטרדה אצל שני המינים, והשפעותיה הנפשיות, בעיקר בכל הקשור לפחד מפני אלימות מינית - וגם זאת מן הפן המגדרי. כמו כן, מתוך התחשבות בכך שעמדות הפרט כלפי האלימות המינית וקרבתו לה, ואף כלפי תפקידי האישה ככלל, עשויות להשפיע על תפיסת הטרדת הרחוב, נבחנו גם משתנים אלו כגורמים מתווכים.

השערות המחקר, אם כן, הן כדלהלן:

1. נשים נחשפות לתייחסויות מיניות מצד זרים במרחב הציבורי (הטרדת רחוב) בשיעורים גבוהים יותר מגברים.
2. נשים מגדירות את התייחסויות המיניות מצד זרים במרחב הציבורי כהטרדה במידה רבה יותר מגברים.
3. יש קשר בין שתי ההשערות הראשונות, כלומר, ההכרה בהתנהגויות אלו כהטרדה צפויה לנבוע במידה רבה מרמת החשיפה. מאחר שגברים כמעט שאינם נחשפים להטרדות רחוב, צפוי שהם יגדירו פחות את ההתנהגויות הללו כהטרדה.
4. ימצא קשר בין מידת החשיפה להטרדת רחוב וחוויתיה כהטרדה ובין הפחד מפני אלימות

מינית. על כן, צפוי שהטרדת רחוב תפגע בתחושת הביטחון של הנשים אך לא של הגברים, וכן שנשים יחוו פחד רב יותר מאלימות מינית בהשוואה לגברים.

5. ימצא קשר הפוך בין מידת הסקסזום והאמונה במיתוסי אונס ובין הגדרת התייחסויות מיניות מצד זרים כהטרדה.

השיטה

חדגם

המדגם כולל 220 משתתפים - 168 נשים ו-52 גברים. המשתתפים הם בני 18-58, וגילם הממוצע הוא 29. רוב רובם (כ-82%) יהודים, כ-11.3% דרוזים, כ-1.5% מוסלמים ופחות מאחוז (0.5%) נוצרים, והשאר בלתי מזוהים. כ-79% הגדירו את עצמם חילוניים, 16.5% מסורתיים, 4.1% דתיים וכ-0.5% הזדהו כחרדים. רוב המשתתפים (45.4%) רווקים, ו-24.8% הם רווקים הנמצאים בקשר ממושך. אחוז הנשואים הוא 26.1%, והיתר גרושים או אלמנים. מרבית המשתתפים מתגוררים בצפון הארץ או במרכזה - 47.5% בכל אחד משני האזורים - והיתר (5%) גרים בדרום. כ-40% מהמשתתפים הם בעלי השכלה תיכונית ואחוז דומה בעלי תואר ראשון, ואילו לשאר המשתתפים יש תואר שני ומעלה. קצת יותר משני שלישים מן המשתתפים (69.9%) עובדים בתור שכירים, 26.7% עצמאיים ומיעוטם סטודנטים (3.4%).

כלי המדידה

חשיפה להטרדת רחוב

כדי לאמוד את שיעורי החשיפה להטרדת רחוב נעשה שימוש בשאלון לדיווח עצמי על חשיפה להטרדה מינית: SEQ – Sexual Experiences Questionnaire, שניסחו פיזג'רלד ואחרות (Fitzgerald, Gelfand, & Drasgow, 1995), והותאם בידי פיירצ'יילד ורודמן (Fairchild & Rudman, 2008) לסיטואציות של הטרדה מצד זר במרחב הציבורי (הטרדת רחוב). השאלון נועד לבדוק את התדירות שבה נחשפו המשתתפות והמשתתפים להתייחסויות מיניות בלתי רצויות מצד זרים במרחב הציבורי, דהיינו להטרדת רחוב. התשובות האפשריות הוצגו בסולם, מ-1 (היעדר חשיפה להטרדה) עד 5 (חשיפה לעתים קרובות מאוד). שאלון ה-SEQ נמצא בשימוש מחקרי רב בארצות הברית ונחשב המדד הטוב ביותר כיום בספרות למדידת החשיפה להטרדה מינית. גרסה שלו הותאמה לחוק הישראלי והיא משמשת למחקר מקומי (מור, 2011), ועליה מבוסס השאלון הנוכחי. השאלון הנוכחי משלב אפוא אדפטציה של ההתנהגויות המפורטות בו לפי דרישות החוק הישראלי, לצד הצגתן באופן התואם את

אופי ביטוין במרחב הציבורי, כנהוג בחקר הטרדות אלו. התנהגויות אלו כוללות: קריאות, שריקות והערות מיניות משפילות, הצעות בעלות אופי מיני, וכן מעשים מגונים כגון נגיעות בחלקים אינטימיים בגוף, התחככות או היצמדות לגוף הנמענת או הנמען. לשאלון המקורי מאפיינים פסיכומטריים מעולים ומהימנותו היא בין 0.86 ל-0.92 (Fitzgerald et al., 1995). מהימנותה של הגרסה המותאמת שבה נעשה שימוש במדגם הנוכחי היא 0.9.

הגדרת התייחסויות מיניות מצד זרים כהטרדה מינית המידה שבה המשתתפים מגדירים התייחסויות מיניות מצד זרים במרחב הציבורי כהטרדה מינית נאמדה בעזרת אותו סולם שבו נמדדה מידת החשיפה, אלא שבמקום תדירות החשיפה להתנהגויות אלו נדרשו המשתתפים לדרג את המידה שבה הם רואים אותן כהטרדה. רשימת ההתנהגויות הייתה אפוא זהה לקודמתה, וההבדל היחיד ביניהן היה ההנחיה למשתתפים לציין "באיזו מידה את/ה מחשיב/ה התייחסויות שכאלה במרחב הציבורי להטרדה?". כמו כן, נוספו כמה שאלות בנוגע לתגובות נוספות להתייחסויות הללו, כגון פחד, השפלה, הבנה, התבדחות וכדומה. התשובות האפשריות נעו מ-1 (כלל לא) ועד 5 (במידה רבה ביותר). גם לסולם הזה נמדד אלפא קרונבך של 0.9 במדגם הנוכחי.

פחד מפני אלימות מינית

כמה היגדים מדדו את מידת החשש מפני אלימות מינית, לדוגמה: "איני מרגיש/ה בטוח/ה להסתובב לבדי בלילה" או "אני חושש/ת מתקיפה מינית". המהימנות של סולם זה במדגם הנוכחי הייתה 0.89. לסולם זה נוסף גם היגד שאמד את מידת החשיפה למין כפוי.

החזקה במיתוסי אונס

מידת החזקה במיתוסים ביחס לאונס נאמדה על ידי גרסה מקוצרת של השאלון למדידת החזקה במיתוסי אונס של פיין, לונסוויי ופיצג'רלד (Payne, Lonsway, & Fitzgerald, 1999). זהו מדד הנמצא בשימוש רב ולו מהימנות גבוהה של 0.87; במדגם הנוכחי המהימנות הייתה אף גבוהה יותר - 0.93. השאלון הזה מודד את מידת ההאשמה של הנפגעת באונס ואת מזעור חומרת התופעה. להלן היגדים לדוגמה: "אם נשים נאנסות, זה לרוב בגלל שהן לא אמרו 'לא' בצורה מספיק ברורה", או "גברים בדרך כלל לא מתכוונים לכפות מין על אישה, אלא שלפעמים הם פשוט נסחפים יותר מדי". הנבדקים התבקשו לציין את מידת הסכמתם להיגדים לפי סולם ליקרט בעל 5 רמות, מ-1 (לגמרי לא) ועד 5 (הסכמה רבה ביותר); דירוג גבוה מעיד על מידת החזקה גבוהה במיתוסים.

חינניות (סקסיזם)

גרסה מקוצרת של השאלון למדידת מינניות אמביוולנטית של גליק ופיסק (Glick & Fiske, 1996) שימשה להערכת תפיסותיהם של הנבדקים לגבי שוויון מגדרי. השאלון כלל היגדים כגון "לנשים בימינו יש יותר מדי כוח ושליטה" או "נשים מתלוננות על אפליה כל פעם שמשוהו לא מסתדר להן". הנבדקים התבקשו לציין את מידת הסכמתם להיגדים לפי סולם ליקרט בעל 5 רמות, מ-1 (לגמרי לא) ועד 5 (הסכמה רבה ביותר); דירוג גבוה מעיד על רמת מינניות גבוהה. האלפא קרונבך של הסולם במדגם הנוכחי הוא 0.86.

מהלך המחקר

המחקר התבצע באמצעות שאלונים אינטרנטיים לדיווח עצמי שהופצו ברשתות חברתיות כגון פייסבוק, בדואר אלקטרוני ובפורומים שונים. במדגם נכללו סטודנטים וסטודנטיות מן המכללה האקדמית תל חי, והם התבקשו להעביר את השאלון גם הלאה, במדיות החברתיות שלהם ובפורומים שונים, בדגימת כדור שלג. המשתתפים הונחו למלא את השאלון בזמנם החופשי והובטח להם שתשובותיהם יהיו אנונימיות לחלוטין. כמו כן, נאמר להם שהשאלות מתייחסות לתפיסותיהם האישיות בלבד, ועל כן אין תשובות "נכונות" או "לא נכונות". כל סולם מדידה הוצג באמצעות הנחיות מפורטות למילוי. כמעט כל המשתתפים שהחלו למלא את השאלון סיימו למלאו, מלבד שלושה (1.5%), שפרשו לפני השלמתו.

חמצאים

כמצופה, הממצאים מתעדים פערים מגדריים מובהקים בכל המשתנים שנמדדו. כפי שניתן לראות בלוח 1, סדרה של מבחני t למדגמים בלתי תלויים העלתה שנשים נחשפות להתייחסויות מיניות מצד זרים במרחב הציבורי באופן מובהק הרבה יותר מגברים. מבדיקת ההתפלגויות עולה שכ-75% מן הנבדקות דיווחו על חשיפה להטרדת רחוב, לעומת 10% בלבד מן הנבדקים. סדרה נוספת של מבחני t הראתה שנשים גם מגדירות את ההתייחסויות הללו כהטרדה הרבה יותר מגברים (80% לעומת פחות מ-50%, בהתאמה). כמו כן, נשים מדווחות על פחד רב הרבה יותר מפני אלימות מינית ועל רמות נמוכות יותר של סקסיזם והחזקה במיתוסי אונס מאשר גברים. כל הבדלי המגדר הללו מובהקים ברמת $p < 0.000$. ניתוחי רגרסיה מרובה (ראו לוח 3) הראו שההבדלים המגדריים בחשיפה להטרדת רחוב והגדרתה כהטרדה נשארים מובהקים גם לאחר שליטה בסקסיזם ובמיתוסי אונס, וכן שפערים מגדריים אלו ניבאו שונות בהכרה בהטרדה המינית מעל ומעבר להשתייכות המגדרית כשלעצמה. כלומר, חשיפה ומגדר מנבאים את הגדרת ההתייחסויות המיניות מצד זרים כהטרדה באופן עצמאי.

לוח 1: הבדלים בין המינים במידת החשיפה להטרדת רחוב

t	הגדרה כהטרדה מינית		t	חשיפה להטרדה מצד זרים		סוג / מין
	גברים	נשים		גברים	נשים	
-2.86***	3.67 (1.4)	4.14 (.91)	-12.99***	1.29 (.49)	3.01 (.91)	שריקות או קריאות מיניות
-6.55***	2.92 (1.1)	3.94 (.93)	-11.84***	1.58 (.69)	3.40 (1.0)	נעיצת עיניים בעלת אופי מיני
-5.33***	3.69 (1.3)	4.46 (.76)	-7.87***	1.83 (.76)	2.95 (.93)	הערות בעלות אופי מיני
-3.21***	3.84 (1.1)	4.32 (.84)	-6.95***	1.58 (.72)	2.68 (1.1)	בדיחות מיניות מעליבות
-3.64***	4.02 (1.1)	4.54 (.79)	-4.1***	1.73 (.79)	2.26 (.87)	הזמנה ליחסים אינטימיים
-3.65***	4.53 (.79)	4.84 (.43)	-5.6***	1.40 (.57)	2.12 (.86)	נגיעות בעלות אופי מיני
-5.16***	4.27 (1.0)	4.82 (.51)	-5.9***	1.44 (.64)	2.12 (.94)	התחככות או היצמדות לגוף
			-10.41***	1.54 (.44)	2.65 (.72)	חשיפה להטרדה מצד זר באופן כולל
			-5.91***	3.13 (.93)	4.44 (.56)	הגדרת פניות מיניות מצד זר כהטרדה
			-12.95***	1.42 (.65)	3.49 (1.0)	פחד מפני אלימות מינית
			6.01***	2.01 (.90)	1.40 (.49)	החזקה במיתוסי אונס
			4.20***	2.47 (.94)	1.95 (.69)	סקסיזם

p<.000***

השוואה מגדרית של שכיחות סוגי ההטרדה השונים מעלה שרוב גורף של הנשים (82%) נחשפות לשריקות או לקריאות מיניות מצד זרים במרחב הציבורי, בעוד שפחות מ-1% מן הגברים דיווחו על התנסות כזו. מגמה דומה עלתה ביחס לנעיצת עיניים בעלת אופי מיני: כ-75% מן הנשים מדווחות על כך לעומת אחוזים מעטים מן הגברים (כ-4%). באופן דומה, כ-70% מן הנשים חוו הערות מיניות לעומת כ-11% מן הגברים, ול-52% מן הנשים הופנו בדיחות גסות לעומת 7% מן הגברים. גם נגיעות בעלות אופי מיני והתחככות או היצמדות לגוף הנמענת או הנמען נחוו באופן דיספרופורציוני אצל נשים בהשוואה לגברים (30% לעומת 3%, בהתאמה).

יש גם פער מגדרי בתגובות להטרדת רחוב (ראו לוח 2). גם במקרים המעטים יחסית שבהם גברים נחשפים להתייחסויות מיניות במרחב הציבורי, הם חווים אותן כהטרדה הרבה פחות מנשים: בעוד שכ-48% מהנשים המוטרדות חשו פחד במהלך ההטרדה ברחוב, רק כ-1% מן הגברים הגיבו כך באותה סיטואציה. לעומת זאת, 75% מן הגברים התייחסו לפניות המיניות בבדיחות הדעת, ו-85% מהם ייחסו כוונות טובות למפנה ההפניות המיניות, לעומת 20% בלבד מן הנשים שהתייחסו אליהן כאל בדיחה ו-30% שהניחו שכוונת המטריד הייתה לטובה. בסיכומו של דבר, כשלושה רבעים מן הנשים (74%) חוו את הפניות הללו כהטרדה, לעומת כעשירית בלבד מן הגברים (11%) שחוו חוויה דומה.

לוח 2: הבדלים בין המינים בתגובות להטרדת רחוב

t	מיין		סוג תגובה
	גברים	נשים	
-4.41***	2.03 (1.14)	3.11 (1.25)	פחד
-4.65***	1.98 (.98)	3.24 (1.39)	השפלה
-6.45***	2.48 (1.18)	3.98 (1.15)	כעס
-6.44***	2.43 (1.07)	3.99 (1.16)	נחווה כהטרדה
3.26***	2.33 (1.06)	1.69 (.98)	ייחוס כוונות טובות
4.29***	2.67 (1.24)	1.18 (1.00)	תגובה מבודחת

p<.000***

הקשר בין החשיפה להטרדת רחוב ובין שאר המשתנים נבדק בסדרה של מתאמי פירסון. כפי שניתן לראות בלוח 3, יש מתאם מובהק בין מידת החשיפה להתייחסויות מיניות מצד

זרים במרחב הציבורי ובין חווייתן והגדרתן כהטרדה מינית: ככל שעולה מידת החשיפה, כך גוברת הנטייה להגדיר את ההתנהגויות הללו כהטרדה. באופן דומה נמצא גם קשר מובהק בין מידת החשיפה ובין פחד מפני אלימות מינית, כך שחשיפה רבה יותר גוררת פחד רב יותר. כמו כן, נמצא שככל שהחזקה במיתוסי אונס ובעמדות מינניות גבוהה יותר, כך יש נטייה למזער את חשיבות הפניות המיניות מצד זרים ולא להתייחס אליהן כאל הטרדה.

לוח 3: מתאמים בין חשיפה להטרדת רחוב והגדרתה כהטרדה, פחד מאלימות מינית, החזקה במיתוסי אונס ומינניות

מיתוסים סקסיזם	פחד מאונס	הגדרה	חשיפה	מגדר	
				.57***	חשיפה
			.38***	.35***	הגדרה כהטרדה
		.35***	.50***	.58***	פחד מאונס
	-.36***	-.62***	-.35***	-.38***	מיתוסי אונס
-	.68***	-.21***	-.58***	-.41***	מינניות

p<.000***

מספר ניתוחי רגרסיה מרובה בחנו את הקשרים המורכבים בין המשתנים השונים המנבאים את הגדרת ההתייחסויות המיניות מצד זרים כהטרדה, וכן את מנבאי הפחד מאלימות מינית. לוח 4 מעיד שכל המשתנים המנבאים הגדרה של פניות מיניות מצד זרים כהטרדה עושים זאת באופן נפרד אלו מאלו. כפי שניתן לראות בלוח 5, פחד מפני אלימות מינית נקשר באופן מובהק לחשיפה להטרדת רחוב ולמגדר, אך לא להגדרה כהטרדה או להחזקה במיתוסי אונס, ורק במעט למינניות. בחינת ההשפעה הממתנת של המאפיינים הדמוגרפיים הראתה שאין כל השפעה ממתנת לדת, להשכלה או לרמת המודעות המגדרית. רק לגיל היה אפקט מסוים: גיל צעיר יותר נקשר לפחד רב יותר מפני אלימות מינית.

לוח 4: רגרסיה מרובה לבחינת חשיפה, מגדר, החזקה במיתוסי אונס ומינניות כמנבאים של הגדרת ההתייחסויות המיניות מצד זרים כהטרדה מינית

משתנה	B	SE	β
חשיפה לפניות מיניות מזרים	.123	.051	.138***
מגדר	.225	.094	.134**
החזקה במיתוסי אונס	-.402	.078	-.374***
מינניות	-.258	.064	-.286**
R^2		.453	

$p < 0.00$ ***, $p < 0.01$ **

לוח 5: רגרסיה מרובה לבחינת חשיפה, מגדר, הגדרה כהטרדה, החזקה במיתוסי אונס ומינניות כמנבאים פחד מפני אלימות מינית

משתנה	B	SE	β
חשיפה לפניות מיניות מזרים	.323	.099	.231***
מגדר	1.01	.184	.380***
הגדרה כהטרדה	.212	.117	.134
החזקה במיתוסי אונס	-.263	.140	-.155
מינניות	.235	.115	-.165*
R^2		.401	

$p < 0.05$ ** , $p < 0.00$ *** , $p < 0.01$ *

בסיום השאלון נבדקה מידת החשיפה של המשתתפות והמשתתפים למין כפוי, והתברר שאחוז הנשים נפגעות המין הכפוי במחקר זה הוא 23%, ואילו אחוז הגברים הוא 3%, כשההבדל בין המינים משמעותי ומובהק ($t = -.39$, $p < .000$). כמו כן, נמצא קשר צפוי בין היפגעות מתקיפה מינית ובין פחד מפני אלימות מינית ($r = .33$, $p < .000$).

דיון

המחקר הנוכחי משרטט תמונת מצב בהשוואה מגדרית של ההטרדות המיניות היום-יומיות במרחב הציבורי. נבדקו בו שיעורי החשיפה להתייחסויות מיניות מצד זרים בקרב נשים לעומת גברים, המידה שבה התייחסויות אלו מוגדרות כהטרדה מינית, וכיצד אלו משפיעים על תחושת הביטחון לעומת פחד מפני אלימות מינית אצל שני המינים. ממצאי המחקר מתעדים שיעורים גבוהים של חשיפה להטרדת רחוב אצל נשים, הגבוהים באופן מובהק מן השיעורים המקבילים אצל גברים. חשיפה מוגברת זו נקשרת אצל הנשים, אך לא אצל הגברים, לפחד וחשש מפני אלימות מינית. הבדלים מגדריים התגלו גם בהגדרתן של התייחסויות מיניות מצד זרים במרחב הציבורי כהטרדה מינית, כשנשים נוטות להגדרה כזו במידה ניכרת הרבה יותר מגברים. מגמות אלו נמצאות בהלימה עם הספרות על הנושא בארצות אחרות (Bowman, 1993; Fairchild & Rudman, 2008; MacMillan et al., 2000; Magley et al., 1999; Street et al., 2007).

העובדה שכל סוגי הטרדת הרחוב נחווים בשיעורים כה גבוהים אצל נשים, שלא כמו אצל גברים, מדגישה את היותה בעיה רצינית מאוד בחייהן של נשים, בעוד שמחייבה של גברים היא נעדרת כמעט לחלוטין. וכך, מה שנדמה כבעיה שולית ובלתי מזיקה מתגלה כמטרד משמעותי ביותר, הנושא בחובו תחושת אי-נוחות ופחד לרוב הנשים. קרל (Kearl, 2010) מצביעה על כך שהטרדת רחוב שוללת מנשים את תחושת הביטחון במרחב הציבורי, ובכך מציבה אותה על הספקטרום של הפרת זכויות האדם. פיירצ'ילד ורודמן (Fairchild & Rudman, 2008) מטיבות לתאר זאת באומרן שהטרדה מינית מידי זרים הופכת למעשה את כל המרחב הציבורי לסביבה יום-יומית עוינת לנשים.

ניתן אף לומר שמגמות אלו מעידות כי נשים וגברים כמו חיים בשני עולמות שונים, כשהם חווים את המרחב הציבורי באופן נבדל ביותר, בדומה לטענותיהן של מקמילן ואחרות (MacMillan et al., 2000). ייתכן שיש בכוחה של מגמה זו להסביר את ההפחתה בערך התופעה בתרבות הנוכחית, שכן זו מעוצבת במידה רבה מתוך שדה ראייה אנדרוצנטרי, הנותן משנה תוקף לחוויות של הגברים ודוחק לקרן זוית את ההתנסות הנשית. גם חוקרות נוספות זיהו את הנטייה האנדרוצנטרית הזאת (למשל: קמיר, 2002; Bowman, 1993). קרל (Kearl, 2010) מוסיפה וקובעת שלא יהיה שוויון זכויות מגדרי אלא כאשר גברים יכירו בחומרת התופעה ובמקביל יפסיקו באופן מוחלט להטריד נשים במרחב הציבורי.

יתר על כן, בעוד שמרבית הנשים (74%) שנחשפו להתייחסויות מיניות מצד זרים חוות אותן כהטרדה משפילה ומפחידה, רוב הגברים (כ-90%) שנחשפו להתנסויות דומות אינם חווים אותן באופן הזה. ממצא זה מתיישב עם הממצא המקביל, המראה שבאופן כללי גברים מגדירים

התייחסויות מיניות כאלה כהטרדה מינית הרבה פחות מנשים (50% לעומת 80%, בהתאמה). המתאם המובהק בין מידת החשיפה להתייחסויות מיניות מצד זרים במרחב הציבורי ובין הגדרתן כהטרדה מינית, ולפיו ככל שעולה מידת החשיפה כך גוברת הנטייה להגדיר התנהגויות אלו כהטרדה, מקנה הסבר אפשרי לפערי המגדר בהגדרת התופעה כהטרדה. ייתכן שהפער המגדרי בחשיפה לפניויות מיניות מצד זרים, הגבוהה בקרב נשים פי 7 מאשר בקרב גברים, מוביל לכך שגברים אינם מבינים עד כמה פניות אלו מטרידות ועל כן גם אינם מגדירים אותן כהטרדה. נראה שהם אינם מצליחים לצאת משדה החוויות שלהם ולהבין שנשים חוות את העולם באופן אחר מהם. בהתאם לכך, וכן בהתאם לשיעורי החשיפה הנבדלים, יש פער מגדרי ניכר בהגדרת ההתנהגויות הללו כהטרדה מינית. נראה שהעובדה שגברים אינם נחשפים על פי רוב לפניויות אלו, ושהמיעוט שכן נחשף אליהן אינו חווה אותן באופן מטריד, מובילה לכך שגברים מתייחסים בביטול לחוויה הזאת, ובשונה מהנשים אינם רואים בה הטרדה. וכך, בעוד שמרבית הנשים מגדירות את ההתייחסות המינית מצד זרים כהטרדה מינית, רוב הגברים אינם סבורים שמדובר בהטרדה כלל! מחקרים רבים תיעדו פער מגדרי מעין זה בתפיסת ההטרדה המינית באופן כללי (מור, 2011; Rotundo; 2004; O'Connor et al., 1999; Gutek et al., 2001), כך שהמגמה שהתגלתה כאן מתיישבת היטב עם זו המתוארת בספרות. בהקשר להטרדת רחוב, פער זה מרמז שגברים למעשה אינם מבינים את המציאות היום-יומית הבלתי נסבלת שהנשים חוות במרחב הציבורי, וכאמור חיים כביכול בגלקסיה אחרת.

הסבר נוסף נמצא במחקרים המראים כי גברים כקבוצה נוטים לחוות באופן חיובי יותר, ואפילו מחמא, התנהגויות מיניות מסוימות שנשים חוות כמאיימות ומטרידות (Gutek, 1985). מתוך התבוננות זו, ייתכן שהם מתקשים להבין שאותן התנהגויות יכולות להיחוו אצל נשים כהטרדה. עם זאת, יש לזכור שגברים אינם נחשפים לחוויית ההחפצה המינית המתמשכת שהנשים נחשפות לה, ואולי מכאן נובעת הפרשנות החיובית שלהם לפניויות מיניות כאלה או אחרות שאינן מקובלות על נשים. יתרה מזו, בהתחשב בכך שהטרדה מינית מוגדרת כהתייחסות מינית בלתי רצויה, הרי שכל התנהגות שבמצב רצוי תהווה מחמאה, תיתפס כפי הנראה גם בעיני גברים כהטרדה כאשר היא איננה רצויה.

למרות קיומו של קשר מובהק בין מידת החשיפה להטרדת רחוב ובין הגדרתה כהטרדה, יש לציין שהממצאים מראים כי מגדר תורם להבדלים בזיהוי הטרדת הרחוב ככזו מעל ומעבר לחשיפה בלבד. כלומר, ללא שום קשר למידת החשיפה, גברים כקבוצה מכירים בממד המטריד של פניות מיניות ברחוב הרבה פחות מנשים, רק בשל מינם. העובדה שמגדר וחשיפה מנבאים באופן נפרד את הגדרת הפניות המיניות מזר כהטרדה מעידה שיתכן שלנשים יש מודעות גבוהה יותר למאפייניה ולמהותה של ההטרדה המינית, ולכן הן יכולות

לזהות אותה גם אם לא נחשפו באופן אישי לתופעה (מור, 2011). זאת ועוד, נשים מגלות הזדהות רבה יותר עם נפגעות הטרדה מינית מאשר גברים, בעיקר בשל היותן חלק הארי של נפגעי הטרדה המינית, בעוד שגברים, שאינם סובלים מהטרדה מינית באותה תדירות, אינם מזדהים עם הקרבן באותה מידה ולכן גם מתייחסים להתנהגויות הללו בסלחנות רבה יותר (Gutek et al., 1999; Katz, 1996). נראה שזהו המצב גם ביחס להטרדת רחוב. באופן דומה גם החזקה בעמדות סקסיסטיות כלפי נשים בכלל ותפיסות סטראוטיפיות של אלימות מינית בפרט נקשרות לנטייה למזער את חומרתן של הפניות המיניות מצד זרים ולא לראותן כהטרדה, ולהפך. כלומר, נראה כי היכולת לזהות הטרדה מינית מסוג הטרדת רחוב היא גם תולדה של תפיסת עולם נטולת עמדות סקסיסטיות ומיתוסי אונס.

החשיפה להטרדת רחוב נקשרת באופן מובהק גם לפחד מפני אלימות מינית, כך שחשיפה רבה יותר גוררת פחד רב יותר. מתברר שבעקבות החשיפה הרבה להטרדת רחוב, נשים חוות פחד מפני תקיפות מיניות במידה רבה יותר מגברים, שלמעשה כמעט אינם חווים פחד כזה כלל. גם כאן מתקבל הרושם כאילו שני המינים חיים במציאות מקבילה. בעוד שנשים מדווחות על פחד רב מפני אלימות מינית, גברים כקבוצה משוחררים ממנו כמעט לגמרי. מקמילן ואחרות (MacMillan et al., 2000) מציינות שמציאות חייהם הנבדלת של שני המינים מובילה לכך שנשים חוות פחד מאונס בכל מיני נסיבות הנראות לגברים בלתי מזיקות לחלוטין. גורדון וריגר (Gordon & Riger, 1989) מפרטות שהפחד מאונס קיים תמיד במקום כלשהו בתודעתן של נשים, גם אם לא תמיד בקדמתה. רוב הנשים חוות פחד זה כמין תחושה לא נוחה ובלתי מרפה שמשוהו נורא עלול לקרות להן, ותחושה זו מגבילה את חופש התנועה שלהן. קיומו של איום תמידי זה בחייהן של נשים מוביל לדריכות יתר ולתחושה שעליהן לעמוד על המשמר כל הזמן. ייתכן שחלק מן הפער ברמת החרדה נקשר לפער המגדרי בשיעורי ההיפגעות מאלימות מינית, הגבוהים לאין ערוך בקרב נשים, כפי שנמצא במחקר הנוכחי ואף באחרים (למשל: Breiding et al., 2014). המחקר הנוכחי גם הראה שהיפגעות מכפייה מינית נקשרת בפני עצמה לפחד מוגבר מפני אלימות מינית, ללא קשר לחשיפה להטרדת רחוב.

עם זאת, אין זה מפתיע שהטרדת רחוב מערערת בפני עצמה את תחושת הביטחון של הנשים אך לא של הגברים. העובדה שהמרחב הציבורי שבו נעות נשים רווי פניות מיניות בלתי רצויות, משמשת להן תזכורת קבועה לפגיעותן מול האלימות המינית הרווחת מסביבן ומשמרת את תחושת הסכנה והאיום. היא ממחישה לנשים באופן יום-יומי את מעמדן כאובייקט מיני בחברה הפטריארכלית ואת הקלות הבלתי נסבלת שבה גברים מרשים לעצמם לחצות את גבולותיהן של הנשים. היא גם מזכירה להן שפריצת גבולות זו זוכה על פי רוב ליחס סלחני מצד החברה, ובכך מדגישה עוד יותר את היותן בלתי מוגנות

מפניה בכל הרמות. ייתכן שהפחד המתעורר אצל נשים ביחס להטרדות מצד זרים נקשר גם לחשש שההטרדה לא תיעצר שם אלא תיעשה תקיפה מינית חמורה יותר, בהתאמה לממצאיה של קרל (Kearl, 2010), שתיעדה חששות מעין אלו אצל אחוז גבוה (כ-66%) מן הנשים. וכך, ההטרדה המינית במרחב הציבורי משמשת תזכורת לפערי הכוחות בין המינים ומחדדת לנשים שעליהן להתנהל בזהירות בכל אשר יפנו. והן אכן עושות כך (Fairchild & Rudman, 2008; MacMillan et al., 2000).

ממצא חשוב נוסף מגלה שפחד זה מתפתח ללא קשר להגדרת הפניות המיניות מצד זרים כהטרדה. כלומר, החשיפה המוגברת להטרדת רחוב פוגעת בתחושת הביטחון של האישה, ואין זה משנה אם היא מגדירה אותה כהטרדה או לא. מתברר שאין צורך להציב במודע את הפניות המיניות מצד זרים על ספקטרום ההטרדה המינית כדי שיתפתח פחד מאלמות מינית. ממצא זה מתיישב עם ממצאיהן של מגלי ואחרות (Magley et al., 1999), שהראו כי נזקים נפשיים מכל הסוגים מנותקים מהגדרת הנמענת את חציית גבולותיה כהטרדה מינית. גם עמדות נאורות בנוגע לשוויון מגדרי ולאלימות מינית אינן ממתנות את הקשר הזה ואינן מונעות את התפתחות הפחד. בחינת ההשפעה של יתר המאפיינים הדמוגרפיים העלתה מגמה דומה והראתה שאין כל השפעה ממתנת לדת, להשכלה או לרמת המודעות המגדרית. רק לגיל היה אפקט קל, כשגיל צעיר יותר נקשר לפחד רב יותר מפני אלימות מינית. כלומר, חשיפה מתמשכת להטרדת רחוב מייצרת אצל מי שחוו אותה תחושת חוסר ביטחון ופחד מפני אלימות מינית כמעט ללא שום קשר למשתנה כלשהו אחר. במילים אחרות, בעקבות הטרדת רחוב נחוה המרחב הציבורי, באופן אחיד למדי, כמפחיד וכמאיים.

ניתן לראות במכלול ממצאי המחקר אזהרה נגד המשך ההתעלמות הציבורית מהטרדת הרחוב. הממצאים מצביעים בבירור על כך שמדובר בבעיה רצינית שיש לפעול למיגורה. אין זה מספק כלל שהחוק הישראלי חל באופן תאורטי אף על תופעה זו, ולו גם באופן חלקי, אם בפועל היא נמשכת כמעט באין מפריע. עצם העובדה שנשים ממעטות מאוד להתלונן על הטרדות המתרחשות מחוץ למקום העבודה (קמיר ואחרות, 2014) מעלה את ההשערה כי הן אינן רואות ברשויות החוק כתובת מתאימה לכך. מציאות זו, המשתלבת עם ממצאי המחקר הנוכחי, מרמזת שאולי החוק הקיים אינו הכלי המתאים לטיפול בהטרדות רחוב ולמיגורן. נראה שאף שיש למערכת המשפט כלים סבירים להתמודדות עם הטרדות מיניות בין מכרים, ייתכן שיכולתה להתמודד עם הטרדות בזירה הציבורית מוגבלת.

בהקשר זה, מן הראוי גם לשים לב לפער בין הגדרת הנשים עצמן את הפניות המיניות מסוג זה כהטרדה מינית ובין מגבלות החוק. המחקר הנוכחי מראה שכאשר בוחנים את חוויית ההטרדה במרחב הציבורי מן הזווית הסובייקטיבית של הנפגעות, מתברר כי הן חוות מצבים

אלו כהטרדה מינית גם אם הם אינם תואמים בשלמות את הגדרות החוק הישראלי. ייתכן שאפשר אפילו לטעון שאחת ממטרותיו העיקריות של החוק, אשר נועד בין היתר לייצר הפנמה של מהות התופעה (קמיר, 2009), הושגה במידה ניכרת ביותר אצל נשים, ואף מעבר לכך; כעת, כשהנשים מבינות היטב את הפסול שבהתייחסות מינית בלתי רצויה בכל הקשר שהוא, הן מצפות להגדרתה הבלתי מסויגת כהטרדה מינית. לפיכך, ייתכן שנדרשת מחשבה מחודשת על הגדרות החוק והיקפו, כך שיתן מענה גם להטרדה כזו. לחלופין נדרשת חשיבה יצירתית חוץ-משפטית שתציע פתרונות אפקטיביים לבעיה. כך או כך, פתרון הדילמה הזאת רלוונטי פחות למחקר ספציפי זה, שבעיקרו נועד לבחון את החוויה הסובייקטיבית של החשיפה להטרדה בעלת אופי מיני במרחב הציבורי, וכן לעודד שיח ציבורי עליה, ולא דווקא לבחון את היבטיה החוקיים.

מחקר זה מספק גם תיקוף נוסף לאמינותם של שיעורי החשיפה של נשים למין כפוי, דהיינו אונס, שעלו ממחקרים קודמים (מור, 2009; Casey & Nurius, 2006). כמו במחקרים הקודמים, שהציבו שיעורים אלה ברמה של 20% פחות או יותר, במחקר הנוכחי הם ניצבים על 23%. לעומת זאת, בקרב הגברים נתגלו אחוזי חשיפה נמוכים יותר - 3%. שיעורים מובחנים אלו מתיישבים עם ממצאי מחקרים עדכניים אחרים (למשל: Breiding et al., 2014). הממצאים האלה מחזדים עוד יותר את חומרתה של הבעיה, שאינה נראית כהולכת ודועכת, ומוסיפים נדבך נוסף לאזהרה הקודמת בדבר דחיפות הטיפול במכלול ההיבטים והוריאציות של האלימות המינית כלפי נשים.

בדומה למחקרים אחרים, גם למחקר זה יש מגבלות מסוימות שמן הראוי להתייחס אליהן במחקרים עתידיים. ייתכן שהעובדה שבמחקר השתתפו יותר נשים מגברים תרמה במידה כלשהי לרמת הפערים המגדריים שתועדו, וראוי לערוך מחקר דומה עם ייצוג מגדרי שווה. היה נכון גם להתייחס לנטייה המינית של הנמענים וכן למינו של המטריד, התייחסות שלא נעשתה במחקר זה, ומן הראוי לברר את השפעת המשתנים הללו במחקר עתידי. כמו כן, בהחלט יש מקום לחזור על מחקרים אלו עם מדגמים גדולים ומגוונים יותר, וכן עם יותר משתנים מתווכים, כדי לשפוך אור נוסף על מורכבות התופעה. גם ייתכן שהשימוש בשאלונים מקוונים מצמצם במידה מסוימת את ייצוגיות המדגם, אף שהנגישות למחשבים בעידן הנוכחי שווה למדי לכל נפש, בעיקר בקרב הדור הצעיר שהיווה את חלק הארי של משתתפי המחקר, וכן ייתכן ששיטת דגימה כזו מאפשרת גישה לאוכלוסיית מחקר מגוונת יותר מאשר שיטת איסוף הנתונים המסורתית (Gosling, Vazire, Srivastava, & John, 2004). למרות מגבלות אלו, נראה שהממצאים שתועדו כאן מעידים על צורך ממשי בשינוי נורמטיבי וחינוכי עמוק, אשר יגדיר מחדש את נורמות ההתנהגות המינית, כך שאלה יושתתו על כיבוד הזולת וצרכיו/ה

בכל הקשר. החוק לבדו לא יוכל להשיג מטרות אלו. יש לקוות כי תוצאות מחקר זה יקדמו, ולו במעט, את השינוי המיוחל הזה.

תודות לעוזרות המחקר ספא אבו סאלח ונינה שחנובצקי על עזרתן בהוצאתו לפועל של מחקר זה.

מקורות

- גלזרמן, מ', ממון, מ' ורבינרסון, ד' (2008). הטרדה מינית במערכת הרפואית. הרפואה, 702-706, 741.
- דו"ח מנהל מחקר וכלכלה במשרד התמ"ת (2010). הטרדה מינית בעבודה בישראל. אוחר מתוך <http://www.moital.gov.il/NR/exeres/EE972110-0C11-4CED-B476-7CC3456D3B0E.htm>.
- הקר, ד' (2011). אלימות והטרדה - הטרדה מינית, מאפייני וממדי התופעה. בתוך ל' לבנון (עורכת), מילים מטרידות - סוגיות בהטרדה מינית מילולית (עמ' 37-45). תל אביב: הספרייה לדמוקרטיה.
- הראבן, ג' (1999). לא מדובר בסקס. פנים, 8, 47-51.
- לבנון, ל' (2011). בראשית הדברים. בתוך ל' לבנון (עורכת), מילים מטרידות - סוגיות בהטרדה מינית מילולית (עמ' 15-27). תל אביב: הספרייה לדמוקרטיה.
- מור, א' (2009). הערכה ראשונית של ממדי ומאפייני החשיפה לאלימות מינית בקרב נשים בישראל. סוגיות חברתיות בישראל, 7, 46-65.
- מור, א' (2011). הטרדה מינית במקום העבודה: שיעוריה, מאפייניה ותפישות מגדריות ביחס אליה. סוגיות חברתיות בישראל, 11, 159-185.
- קמיר, א' (2002). פמיניזם, זכויות ומשפט. תל אביב: משרד הביטחון, הוצאה לאור.
- קמיר, א' (2009). זה מטריד אותי: לחיות עם החוק למניעת הטרדה מינית. תל אביב: הקיבוץ המאוחד וכרמל.
- קמיר, א' (2011). הערכת מצב בתום העשור הראשון. בתוך ל' לבנון (עורכת), מילים מטרידות - סוגיות בהטרדה מינית מילולית (עמ' 174-199). תל אביב: הספרייה לדמוקרטיה.
- קמיר, א', הריס, ר', ברנדווים, י', פגודה, ש' וויטנר, ש' (2014). החוק למניעת הטרדה מינית במערכות המשפט והמשמעת: נתונים מן העשור הראשון. "המשפט" ברשת - זכויות אדם, ב, 13-97.

- Baugh, S. G. (1997). On the persistence of sexual harassment in the workplace. *Journal of Business Ethics, 16*, 899-908.
- Berdahl, J. (2007a). The sexual harassment of uppity women. *Journal of Applied Psychology, 92*, 425-437.
- Berdahl, J. (2007b). Harassment based on sex: Protecting social status in the context of gender hierarchy. *Academy of Management Review, 32*, 641-658.
- Bowman, C. G. (1993). Street harassment and the informal ghettoization of women. *Harvard Law Review, 106*, 517-580.
- Breiding, M. J., Smith, S. G., Basile, K. C., Walters, M. L., Chen, J., & Merrick, M. T. (2014). Prevalence and characteristics of sexual violence, stalking, and intimate partner violence victimization: National intimate partner and sexual violence survey, United States, 2011. *Surveillance Summaries, 63*, 1-18. Retrieved from <http://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/ss6308a1.htm>.
- Casey, E. A., & Nurius, P. S. (2006). Trends in the prevalence and characteristics of sexual violence: A cohort analysis. *Violence and Victims, 21*(5), 629-644.
- Dansky, B. S., & Kilpatrick, D. G. (1997). Effects of sexual harassment. In W. O'Donohue (Ed.), *Sexual harassment: Theory, research and treatment* (pp. 152-174). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Fairchild, K. F., & Rudman, L. A. (2008). Everyday stranger harassment and women's objectification. *Social Justice Research, 21*, 338-357.
- Firestone, J. M., & Harris, R. J. (1994). Sexual harassment in the U.S. military: Individual and environmental contexts. *Armed Forces and Society, 21*, 25-43.
- Fitzgerald, L. F., Gelfand, M. J., & Drasgow, F. (1995). Measuring sexual harassment: Theoretical and psychometric advances. *Basic and Applied Social Psychology, 17*, 425-445.
- Gardner, C. B. (1995). *Passing by: Gender and public harassment*. Berkley, CA: University of California Press.
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1996). The ambivalent sexism inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology, 70*, 491-512.

- Gordon, M., & Riger, S. (1989). *The female fear*. New York, NY: Free Press.
- Gosling, S. D., Vazire, S., Srivastava, S., & John, O. P. (2004). Should we trust web-based studies? A comparative analysis of six preconceptions about internet questionnaires. *American Psychologist*, *59*, 93-104.
- Gruber, J. E. (1997). An epidemiology of sexual harassment: Evidence from North American and Europe. In W. O'Donohue (Ed.), *Sexual harassment: Theory, research and treatment* (pp. 84-98). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Gutek, B. A. (1985). *Sex and the workplace: The impact of sexual behavior and harassment on women, men, and organizations*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Gutek, B. A., O'Connor, M. A., Melancon, R., Stockdale, M. S., Geer, T.M., & Done, R.S. (1999). The utility of the reasonable woman legal standard in hostile environment sexual harassment cases: A multimethod, multi-study examination. *Psychology, Public Policy, and Law*, *5*, 596-629.
- Hickman, S. E., & Muehlenhard, C. L. (1997). College women's fears and precautionary behaviors relating to acquaintance rape and stranger rape. *Psychology of Women Quarterly*, *21*, 527-547.
- Katz, R. C. (1996). Effects of Gender and situation on the perception of sexual harassment. *Sex Roles*, *34*, 35-42.
- Kearl, H. (2010). *Stop street harassment: Making public places safe and welcoming for women*. Santa Barbara, CA: Praeger.
- MacMillan, R., Nierobisz, A., & Welsh, S. (2000). Experiencing the streets: Harassment and perceptions of safety among women. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, *37*, 306-322.
- Magley, V. J., Waldo, C. R., Drasgow, F., & Fitzgerald, L. F. (1999). The impact of sexual harassment on military personnel: Is it the same for men and women? *Military Psychology*, *11*, 283-302.
- McCabe, M. P., & Hardman, L. (2005). Attitudes and perceptions of workers to sexual harassment. *The Journal of Social Psychology*, *145*, 719-740.
- Moor, A., Golan, D., Ben Meir, E., & Farchi, M. (2013). Rape: A trauma of paralyzing dehumanization. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, *22*, 1051-1069.

- Nielsen, L. B. (2000). Situating legal consciousness: Experiences and attitudes of ordinary citizens about law and street harassment. *Law and Society Review, 34*, 1055-1090.
- O'Connor, M., Gutek, B. A., Stockdale, M., Geer, T. M., & Melancon, R. (2004). Explaining sexual harassment judgments: Looking beyond gender of the rater. *Law and Human Behavior, 28*, 69-95.
- O'Hare, E. A., & O'Donohue, W. (1998). Sexual harassment: Identifying risk factors. *Archives of Sexual Behavior, 27*, 561-580.
- Payne, D. L., Lonsway, K. A., & Fitzgerald, L. F. (1999). Rape myth acceptance: Exploration of its structure and its measurement using the Illinois Rape Myth Acceptance Scale. *Journal of Research in Personality, 33*, 27-68.
- Rotundo, M., Nguyen, D. H., & Sackett, P. R. (2001). A meta-analytic review of gender differences in perceptions of sexual harassment. *Journal of Applied Psychology, 86*, 914-922.
- Russell, B. L. (2004). Tolerance of sexual harassment: An examination of gender differences, ambivalent sexism, social dominance, and gender roles. *Sex Roles, 50*, 565-573.
- Street, A. E., Gradus, J. L., Stafford, J., & Kelly, K. (2007). Gender differences in experiences of sexual harassment: Data from a male-dominated environment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 75*, 464-474.
- Tabak, N. (2005). Sexual harassment: Abuse or flirtation?. *Medicine and Law, 24*, 479-489.
- Wesselmann, E. D., & Kelly, J. R. (2010). Cat-calls and culpability: Investigating the frequency and functions of stranger harassment. *Sex Roles, 63*, 451-462.
- Wiener, R. L., Hurt, L., Russell, B., Mennen, K., & Gasper, C. (1997). Perceptions of sexual harassment: The effects of gender, legal standard and ambivalent sexism. *Law and Human Behavior, 21*, 71-93.